

Ümumi qabiliyyət testi

Təlimat

Qarşınızdakı imtahan testinin elektron bukletidir.

Test iki – verbal və riyaziyyat – hissədən ibarətdir.

Hər hissəsi 40 tapşırıqdan ibarətdir. Hər tapşırığın ehtimal olunan dörd və ya beş cavabı vardır. Onlardan ancaq biri düzgündür.

Testin hər hissəsini işləmək üçün sizə 1 saat 35 dəqiqə vaxt verilir.

Hər bir tapşırığın təlimatını diqqətlə oxuyun, tapşırığı yerinə yetirmək üçün nə tələb olunduğunu yaxşı düşünün və sonra savabı seçin və yazın.

Testin maksimal xalı – 80-dır.

Uğurlar arzulayırıq!

Verbal hissø

Məntiq

Bu cür tapşırıqlar ilkin göstəricilər və çıxarılmalı nəticələr baxımından bir-birindən fərqlənir. Buna görə də hər tapşırıqda olan suala xüsusi diqqət yetirin və verilən variantlardan müvafiq cavabı seçin.

Göstəricilərin çertyoj yaxud diaqram formasında təsviri bəzi suallara cavab verilməsini asanlaşdırar.

1. Verilir:

- Xoşagələn hər şey heç də xeyirli deyildir.

Aşağıda sadalananlardan hansı müddəanın verilmiş müddəa ilə eyni məzmunu vardır?

- (a) Xoşagəlməyən elə şey vardır ki, faydalıdır.
- (b) Faydalı olmayan şey xoşagələn deyildir.
- (c) Xoşagələn bəzi şeylər faydalı deyildir.
- (ç) Xoşagələn hər şey faydalı deyildir.
- (d) Xoşagəlməyən şey faydalıdır.

2. Dairəvi meydanda fantanın ətrafında beş bina durur: Muzey mehmanxananın, kitabxana kilsənin, kilsə universitetin yanında durur.

*Aşağıda sadalananlardan hansı hal **qeyri-mümkündür**?*

- (a) Mehmanxana universitetin yanında durur.
- (b) Universitet muzeyin yanında durur.
- (c) Kitabxana mehmanxananın yanında durur.
- (ç) Kitabxana universitetin yanında durur.
- (d) Muzey kitabxananın yanında durur.

3. Verilir:

- Hər musiqiçi poeziyanı sevir.

Tina nəticə çıxardı:

- Beləliklə, elə adam vardır ki, poeziyanı da sevir, idmanı da.

Aşağıda sadalananlardan ikinci ilkin şərt kimi bu cür nəticəni çıxarmaq üçün hansı müddəanı çıxarmaq olar?

- (a) Bəzi idmanı sevən musiqiçi deyildir.
- (b) Bəzi musiqiçi idmanı sevmir.
- (c) Bəzi qeyri-musiqiçi idmanı sevmir.
- (ç) Heç bir musiqiçi idmanı sevmir.
- (d) Bəzi musiqiçi idmanı sevir.

4. Yoldaşlar – Nana, Kote, Tako, Maka və Dato haqqında məlumdur:

- Qızların arasında ən böyüyü Nanadır.
- Kote qızların hamısından kiçikdir.

Aşağıda sadalananlardan hansı yoldaşların yaşına görə yerləşdirilməsini təsvir edə bilər? (I – ən kiçiyi, V – ən böyüyü)?

	I	II	III	IV	V
(a)	Dato	Kote	Maka	Nana	Tako
(b)	Dato	Maka	Kote	Tako	Nana
(c)	Kote	Maka	Tako	Dato	Nana
(ç)	Kote	Tako	Nana	Maka	Dato
(d)	Dato	Kote	Nana	Maka	Tako

5. Dünya əhalisinin böyük qismi hərəkətlərin əksəriyyətini sağ əli ilə icra edir, müəyyən hissəsi isə solaxaydır. Əlin üstünlüyünü doğuran səbəblər haqqında bir neçə nəzəriyyə vardır. Genetik nəzəriyyələrə əsasən, **hər hansı əlin üstünlüyü varislik amili ilə əlaqədardır.**

Aşağıda *sadalananlardan* hansı qeyd olunan müddəanı ***təsdiq edir?***

- (a) Əvvəllər döyüş vaxtı qalxanı sol əllə, silahı isə sağ əllə tuturdular. Bu qayda geniş yayılmışdır, çünki adamlar qalxanla ürəyini qoruyur və onun sağ qalmağa daha çox imkanı olurdu.
- (b) Tədqiqata əsasən, əgər hər iki valideyn solaxaydırsa, uşaqların 50% solaxaydır, – əgər bir valideyn solaxaydırsa, uşaqların 16.7% solaxaydır, əgər ailədə solaxay yoxdursa, uşaqların 6.3% solaxaydır.
- (c) Məlumdur ki, 4 yaşınadək əlin üstünlüyünün dəyişdirilməsi yaxud hər iki əldən tez-tez fəal istifadə olunur. Yalnız 4-5 yaşından uşağın sağaxoy yaxud solaxay olduğunu müəyyən etmək mümkündür.
- (ç) Başqa ölkələrdən fərqli olaraq ABŞ-da heç vaxt solaxaylıq qadağan edilməmişdir, burada başqa ölkələrlə müqayisədə solaxayların faizlə payı 5%-dən artıqdır.
- (d) Son onilliklər ərzində aparılmış tədqiqatlara əsasən, həm sağ, həm də sol əlin hərəkətinin tənzimlənməsində baş beyinin hər iki yarımkürəsi iştirak edir.

6. Verilir:

- Bütün planetlər ulduz ətrafında hərəkət edir.
- Bəzi səma cisimləri ulduz ətrafında hərəkət etmir.

*Əgər verilən müddəa həqiqidirsə, aşağıda sadalananlardan hansı müddəa **həqiqi olmaya bilər?***

- (a) Ulduz ətrafında hərəkət edən bəzi səma cisimləri planetdir.
- (b) Ulduz ətrafında hərəkət etməyən hər bir səma cismi planetdir.
- (c) Planet olmayan bəzi səma cisimləri ulduz ətrafında hərəkət edir.
- (ç) Planet olmayan heç bir səma cismi ulduz ətrafında hərəkət etmir.
- (d) Ulduz ətrafında hərəkət etməyən heç bir səma cismi planet deyildir.

Cümlələrin tamamlanması

Elə cümlələr verilmişdir ki, onlarda bir neçə söz buraxılmışdır. Buraxılmış sözlər cümlədə xətlərlə göstərilmişdir. Bir xətdə bəzən bir söz, bəzən isə bir neçə söz nəzərdə tutulur.

Ehtimal olunan cavabların hər variantı sözlər qrupunu əhatə edir, onun hissələri bir-birindən aşağı əyilmiş xətlərlə (/) müəyyən edilmişdir. Cavabın elə variantını seçin ki, onun hər hissəsinin ardıcılıqla düzülməsi müvafiq buraxılmış yerlərdə fikir etibarı ilə düzgün cümlə versin.

7. Sosial nəzarət ictimai həyatın tənzimlənməsinin güclü mexanizmlərindən biridir. ----- , bu cür nəzarətin intensivliyi haqqında məlumatımız olsun, ----- bu intensivlik cəmiyyətin azadlığının ----- hər vaxt ----- .

- (a) Müvafiq olaraq, vacibdir ki / buna baxmayaraq ki, / səviyyəsini / düzgün müəyyən etməyə imkan yaradır
- (b) Buna baxmayaraq, vacib deyildir ki / çünki / dərəcəsini / adekvat qaydada əks etdirir
- (c) Müvafiq olaraq, vacibdir ki / çünki / dərəcəsini / adekvat qiymətləndirməyə imkan verir
- (ç) Buna baxmayaraq, vacib deyildir ki / ancaq, / səviyyəsini / adekvat əks etdirmir

8. Kroskultur tədqiqatlar emosiyaların inkişafının təkamül nəzəriyyəsini ----- , ona əsasən insanlar onların mədəni mənsubiyyətlərinə baxmayaraq, emosiyaları eyni cür əks etdirirlər. Məlum olduğu kimi, sifətin müxtəlif ifadəsi və onların tanınması ----- . ----- emosiyaların harada və necə əks etdirilməsini müəyyən edən normalar ----- .

- (a) şübhə altında qoydu / bu və ya digər mədəniyyət üçün spesifikdir / Ancaq / bütün mədəniyyətlər üçün ümumidir
- (b) təsdiq etdi / bu və ya digər mədəniyyət üçün spesifikdir / Müvafiq olaraq / bir qayda olaraq oxşardır
- (c) şübhə altında qoydu / bütün mədəniyyətlər üçün eynidir / Eləcə də / mədəniyyətlər arasında yalnız cüzi fərqlənir
- (ç) təsdiq etdi / bütün mədəniyyətlər üçün eynidir / Analoji olaraq / fərqlidir

9. Bizim ----- başçılarımızın ağızında bir ifadə dolaşır: “cəhd elə, vaxtı uzat”. ----- sərkərdələr düşməndən döyüşsüz aralana bilmək mümkün olsa da ----- . ----- , vaxt bizə qarşı tamamilə soyuqqanlıdır və xeyirxahlığı da bədxahlığı da başımıza bərabər surətdə yağdırır.

- (a) müdrik / Ancaq ağılsız / məhz bu cür hərəkət edirdilər və bəzən müharibədə düşmənlə döyüşə girirdilər / Onlar anlamırdılar ki
- (b) guya müdrik / Yalnız ağılsız / həmişə belə hərəkət edirdilər və əgər bacarsalar müharibədən yaxa qurtarırdılar / Onlar bilirdilər ki
- (c) ağılsız / Yalnız həqiqətən müdrik / həmişə əksinə hərəkət edirdilər və əgər bacarsalar müharibədən yaxa qurtarırdılar / Onlar anlamırdılar ki
- (ç) guya müdrik / Ancaq doğrudan da müdrik / bu cür hərəkət etmirdilər və bəzən müharibədə düşmənlə döyüşə girişirdilər / Onlar bilirdilər ki

10. Belə bir baxış ----- ki, dilin rüşeym forması heyvanlar aləmi üçün yad deyildir. ----- ki, itin verdiyi səs ----- qıcıqlandırıcılara o ----- . Bu isə demək olar ki, şərti işarələrdən istifadə edilir və digər tərəfdən dilin səciyyələrindən biridir.

- (a) səhvdir / Nadir haldır, / eyni cür olsun – fərqli / müxtəlif cür cavab verir
- (b) düzgündür / Nadir haldır, / eyni cür olsun: fərqli / eyni cür cavab verir
- (c) səhvdir / Məlumdur / həmişə eyni cür deyildir – oxşar / ona bənzər cavab vermir
- (ç) düzgündür / Məlumdur / həmişə eyni cür deyildir – fərqli / müxtəlif cür cavab verir

Oxunmuş mətnin düşünülməsi

Mətni diqqətlə oxuyun və düşünün. Hər sualın ehtimal olunan cavablarından verilən mətnə görə düzgün variantı seçin.

Bu və ya digər sualla tanış olduqdan sonra suala cavab vermək üçün mətnə qayıtmaq, müvafiq parçanı yenidən oxumaq və suala keçmək lazım gələ bilər. Bunu mətnin əlcə də hər sualın sonunda verilmiş müvafiq qeydi “basmaqla” asanlaşdırma bilərsiniz.

i Biopsixoloq Lori Marino deyir: – “bir delfin delfin deyildir” – delfinlik kompleks sosial şəbəkə ilə güclü zəncirləmə deməkdir. Onlarda bir-biri ilə bağlılığın dərəcəsi insanlarda bir-biri ilə olan bağlılığın dərəcəsindən daha yüksəkdir. Heyvanlar aləmində delfinlərin bədəninin kütləsi ilə nisbətdə ən böyük ölçülü beyini vardır. Bir tədqiqatçı delfinləri “dəniz insanları” adlandırmışdır. Delfinlərin alyanslarını üç müxtəlif səviyyəyə bölürlər: I dərəcəli alyans iki yaxud üç erkəyin birləşməsidir; II dərəcəli alyansda erkəklər (4-14 fərd) başqa qruplardan dişiləri qaçıрмаq üçün birləşirlər və sonra onları müdafiə edirlər; III dərəcəli alyanslar, böyük koalisiyalar isə ikinci dərəcəli alyanslar bir-biri ilə mübarizə edərkən formalaşırlar. Delfinlərin alyansları vəziyyətdən asılıdır və çətin başa düşüləndir, primatlar üçün səciyyəvi olan “kim bizimlə deyil o bizim düşmənimizdir” formulu ilə hərəkət edirlər.

Suallara keçid: [11](#) [12](#) [13](#) [14](#) [15](#) [16](#) [17](#) [18](#) [19](#) [20](#)

ii Hər hansı delfin gücdən düşdükdə, qrupun qalan üzvləri onu xilas etməyə çalışır, suyun səthinə çıxarırlar, çünki məlum olduğu kimi delfinlər suyun dərinliyində uzun müddət qala bilmirlər, onlar üçün hava zəruridir. Əgər qrupun bir üzvü xəstələnib dayaz sulu yerə üzərsə, bəzən bütün qrup onun ardınca gedir. Bu kütləvi surətdə sahilə atılmaya da səbəb ola bilər. Məsələn, 2013-cü ildə Avstraliyada kütləvi surətdə sahilə atılmadan yaxa qurtarmaq üçün xilaskarlar qrupun kiçik bir üzvünü açıq okeana qaçırmışlar. Kiçik delfin tərəfindən buraxılan fəlakət siqnalları qrupun hər bir üzvünü kiçik delfinə kömək etmək üçün birləşdirdi və onları geriye, dənizə doğru, onu xilas etməyə qaytarmışdır.

iii Delfinlər bədənlərinin “dili” və fitə oxşayan səslərlə bir-biri ilə əlaqə yaradırlar. Hər bir fərd onun üçün spesifik səslər buraxır, delfinlər onların vasitəsi ilə bir-birilərini identifikasiya edir yaxud bir-birilərini səsləyirlər. Bəlkə də bu öz adları – “avtoqraflar” delfinlərin suyun altında buraxdıqları siqnalların bir qismidir? Bəlkə dənizdə ada başqa nəşə deyirlər? Bəzi

tədqiqatçılar delfinlərlə ikitərəfli əlaqə yaratmağa da ümid bəsləyirlər.

iv Kommunikasiya yaratmaq baxımından Havay universitetinin psixoloqu Luis Hermanın tədqiqatı maraqlıdır. O dəniz məməliləri laboratoriyası yaratmışdır. Hovuzda iki afallınanı (delfinin növüdür) – **feniksi və akeakamayı** – Hermanın qrupu süni dilin mənimsənilməsinə öyrədirdi. Birinə səslərin, digərinə isə jestlərin əşyalarla və hərəkətlərlə bağlılığını öyrədirdi. Feniksə akustik (səs) dil öyrətdilər – sözləri ifadə edən hərəkətlərin ardıcılığı ilə dinlədirdilər. Akeakamaya isə jestlərin dilini öyrətdilər. O bütün təlimatı başa düşmək üçün jestlərin tam kombinasiyasını “düşünməli idi” və tapşırığı səhvsiz yerinə yetirməyi öyrədirdilər. Delfinlər hər iki təqdirdə “dilləri” gözəl mənimsədilər və müxtəlif əşyalarla dolu hovuzda təlimatların 80%-nə düzgün əməl edirdilər.

Delfinlərin buraxdıqları səsləri öyrənmək üçün Meksikanın delfinariumlardan birində Cek Kasevits belə bir tədqiqat apardı: onun köməkçisi çiyin çantasını taxdı və suya cumdu. Suyu cumanı görcək delfinlərdən birinin verdiyi siqnalları mikrofonla yazdılar və fizika mütəxəssisi səsin vizuallaşdırılması aparatının (simaskopun) müəllifi Con Stüart Ridə verdilər. Bu aparat səslərin vibrasiyalarını suyun görünən vibrasiyalarına çevirir. Delfinin ultrasəs siqnallarının ardıcılığını simaskopa yüklədilər. Suyun səthində qeyri-adi forma yarandı. Videoyazının hər bir kadrını geri döndərməklə seyr etdilər və müəyyən vaxtdan sonra insanın tutqun siluetini gördülər. Kompüter tərəfindən görünən təhlil yeni detallar da aşkara çıxardı. Məsələn, çiyin çantası. Tədqiqatın müəllifi deyir: “zənnimcə, delfinlər səslə-vizual dildən istifadə edirlər. Onu da etiraf etmək lazımdır ki, digər növlərin ağıllığını onların bizə nə dərəcədə yaxın olmaları ilə qiymətləndiririk.

Suallara keçid: [11](#) [12](#) [13](#) [14](#) [15](#) [16](#) [17](#) [18](#) [19](#) [20](#)

11. Delfinləri səciyyələndirərkən primatlarla paralel çəkmək nə məqsədi güdür?

Onu qeyd edir ki:

- (a) Delfinlərin bədəninin kütləsi ilə müqayisədə onun heyvanlar aləmində ən böyük ölçülü beyini vardır, buna görə də onları “dəniz adamları” adlandırırlar.
- (b) Primatlar arasında münasibətlər (“kim bizimlə deyildirsə...”) əksər hallarda xeyli sadədir, delfinlər isə müəyyən mənada bir-biriləri ilə daha da inkişaf etmiş əlaqələr yaradırlar.
- (c) Primatlarda olduğu kimi, eləcə də delfinlərdə də alyansların müxtəlif səviyyəsini bölürlər, alyanslar arasında isə vəziyyətə uyğun olaraq rəngarəng qarşılıqlı əlaqələr vardır.
- (ç) Primatlar kimi delfinlərə də alyansın (cəmiyyətin) üzvlüyü lazımdır, çünki “bir delfin delfin deyildir”.

[Mətnin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıdış](#)

12. Aşağıda sadalananlardan Avstraliya sahilində baş vermiş hadisə ilə bizi tanış edən hansı **nəticəni çıxara bilmərik?**

- (a) Delfinlər uzun müddət suyun altında qala bilmirlər, buna görə də bir qayda olaraq dayaz sulu yerlərdə yaşayırlar
- (b) Qrupun bütün üzvlərinin diqqəti və səyləri çətin vəziyyətə düşmüş delfinə yönəldilə bilər.
- (c) Cəmiyyətə daxil olmuş delfinləri bir-birilərinə güclü sosial zəncir səciyyələndirir.
- (ç) Çətin vəziyyətə düşmüş delfinlərin diqqətinin yayındırılması yalnız təhlükəni əvəz edən digər hadisələrlə mümkündür.

[Mətnin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıdış](#)

13. III abzasın sonunda belə bir sual verilir: “bəlkə delfinlər dənizdə ada başqa nəşə deyirlər”?

Bu suala Luis Hermanın eksperimenti:

- (a) Birtərəfli cavab verir, çünki akeakamaydan fərqli olaraq feniks fənlər yaxud hərəkətlər üçün ad qoymağı öyrənir.
- (b) Birtərəfli cavab verir, çünki akustik yaxud jestlərin dilinin köməyi ilə akeakamay və feniks təlimatların 80%-nə düzgün əməl edir.
- (c) Birtərəfli cavab verə bilmir, çünki afalinlərə səslərin yaxud jestlərin əşyalar və hərəkətlərlə əlaqəsini öyrədirdilər, delfinlərin özləri isə buna başqa nə ad verirdilər – deyə bilmərik.
- (ç) Birtərəfli cavab verə bilmir, çünki bir afalinə səslərin əşyalar və hərəkətlərlə əlaqəsini öyrədirdilər, ikinciyə isə jestlərlə – burada heç biri ad deyildir.

[Mətnin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıdış](#)

14. Alimlərin simaskop vasitəsilə müəyyən etdikləri ən başlıca məsələ budur ki:

- (a) Delfinlərin səs vibrasiyalarının suyun görünən vibrasiyalarına çevrilməsi mümkündür.
- (b) Delfinlər şəkillərin “dili” ilə bir-birilərinə informasiya verir, müəyyən səslərlə sanki deyiləcək sözlərin “şəklini çəkirlər”.
- (c) Delfinlərin səs siqnallarını kompüterlə təhlil etməklə kəskin təsvirləri görmək mümkündür.
- (ç) Delfinlər tərəfindən buraxılmış “avtoqrafların” şifrini açmaq mümkündür.

[Mətinin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətinin II səhifəsinə qayıdış](#)

15. İki hadisə ilə tanış olun:

I – Kaler Rasos Havay adasında bir sualtı mağaranın sakinini tədqiq edirdi. Bir dəfə o suya cumdu, bir delfin ona yaxınlaşdı, o dinclik bilmədən üzür və onun diqqətini cəlb etməyə çalışırdı. Tədqiqatçı başa düşdü ki, delfini nəsə narahat edir, ona kömək lazım idi. Məlum oldu ki, o balıq tilovuna düşmüşdür. Kaler delfini azad etdi və o dənizin dərinliklərində gözdən itdi.

II – Tod Enrüs iki dostu ilə birlikdə Monterey körfəzində sörf taxtası ilə uzağa üzdü. Sörf taxtanın altından güclü zərbə hiss etdi. Nəhəng balina onun çiyinini və ayağını ciddi surətdə zədələdi. Tod huşunu itirdi. Xeyli sonra Stivensin fit səsinə oxşar səslər eşidildi – delfinlər Todun ətrafında dövrə vurdular. Dostları da zərərdidə Toda yaxınlaşdılar. Onun ardınca delfinlər də gəlirdilər və onu sahilə çıxardılar.

Onlardan hansını delfin və insan arasında kommunikasiyanın illüstrasiyası saymaq olar?

- (a) Yalnız I, çünki bu təqdirdə delfin tədqiqatçıya başa saldı ki, yardım lazımdır və müvafiq olaraq Kaleri də kömək etdi.
- (b) Yalnız II, çünki delfinlər Todu balinadan müdafiə etdilər və zədələnmiş sörfçünü sahiləyək ötürdülər.
- (c) Hər ikisi, çünki hər iki halda insanla delfinin hərəkətlərinin motivi qarşılıqlı yardımdır.
- (ç) Heç biri, çünki heç bir təqdirdə insanla delfin arasında informasiya mübadiləsi olmur.

[Mətinin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətinin II səhifəsinə qayıdış](#)

16. Bu mətnin başlıca məqsədi nədir?

- (a) Delfinlər arasında müxtəlif qarşılıqlı əlaqələrə səbəb olan amillərin təhlili.
- (b) Delfinlərin spesifik intellektinin inkişaf etdirilməsinə səbəb olan amillər ilə tanış etmək.
- (c) Delfinlər tərəfindən verilmiş səs siqnallarının təyinatını açıqlamaq.
- (ç) Sosial varlıq kimi delfinin spesifik qabiliyyətini göstərmək.

[Mətnin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıdış](#)

Analogiyalar

Analogiya tipli aşağıda verilmiş tapşırıqlarda istifadə olunmuş sözlərdən bəzilərinə mətndə rast gəlirik (belə hallarda sözün yanında müvafiq abzas göstərilir). Hər tapşırıqda nə tələb olunduğunu diqqətlə oxuyun və düzgün cavabı seçin. Mətn tapşırığa düzgün əməl olunmasında sizə kömək edə bilər.

17. Aşağıda sadalananlardan “vəziyyətdən asılı olan alyanslar üçün” hansı səciyyəvi ola bilməz? (I abzas)

- (a) Qarşılıqlı əlaqələrin rəngarəngliyi
- (b) Üzvlərin miqdarının dəyişkənliyi
- (c) Qarşılıqlı əlaqələrin dövriliyi
- (ç) Qarşılıqlı əlaqələrin spesifikliyi
- (d) Sabit məxsusluq

[Mətinin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətinin II səhifəsinə qayıdış](#)

18. Sözlərəzılıq: “Dayaz yerlər” və “kütləvi qırğın” (II abzas) bir-biri ilə eyni münasibətdədirlər, necə ki:

- (a) Burulğan : suyun dövranı
- (b) Okean : qabarma və çəkilmə
- (c) Boğaz : axının güclənməsi
- (ç) Dəniz sahili : suyun səviyyəsinin dəyişkənliyi
- (d) Çayın fonu : çaya keçid

[Mətinin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətinin II səhifəsinə qayıdış](#)

19. “Avtoqraflar” və “identifikləşdirmə” (III abzas) bir-biri ilə eyni münasibətdədirlər, necə ki:

- (a) Cismin dili : kommunikasiya
- (b) Süni dil : kəşf
- (c) Akustik dil : dinləmək
- (ç) Jestlərin dili : kombinasiya
- (d) Simvolların dili : təsvir

[Mətinin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətinin II səhifəsinə qayıdış](#)

20. “Skaner” “**kağızda mövcud olan təsviri : rəqəmli təsvir**” cütlüyü ilə elə əlaqələndir ki, necə ki, “**simaskop**” aşağıda sadalanan cütlük kimi (V abzas):

- (a) Ekolokasiya : vizuallaşdırmaq
- (b) Videoyazı : videokadr
- (c) Səs vibrasiyaları : suyun görünən hissəsi
- (ç) Tutqun siluet : kəskin kontur
- (d) Ultrasəs siqnalları : lokasiya siqnalları

[Mətinin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətinin II səhifəsinə qayıdış](#)

Məntiq

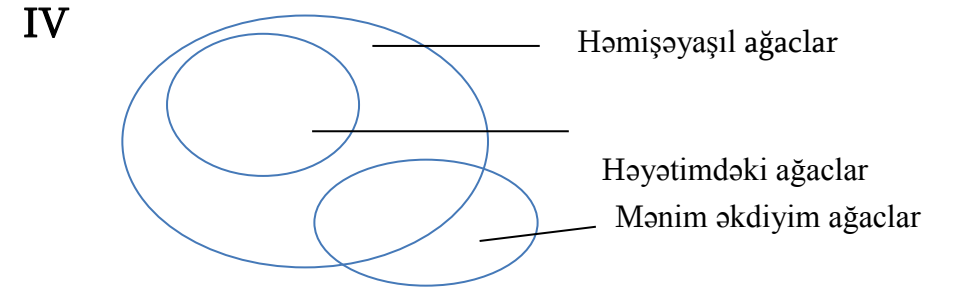
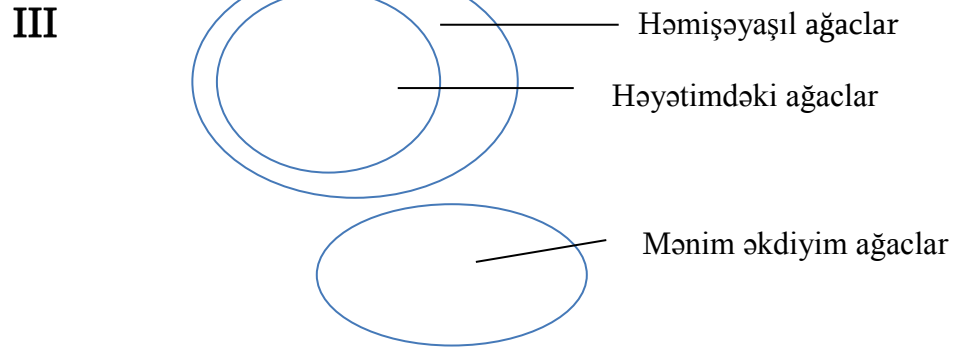
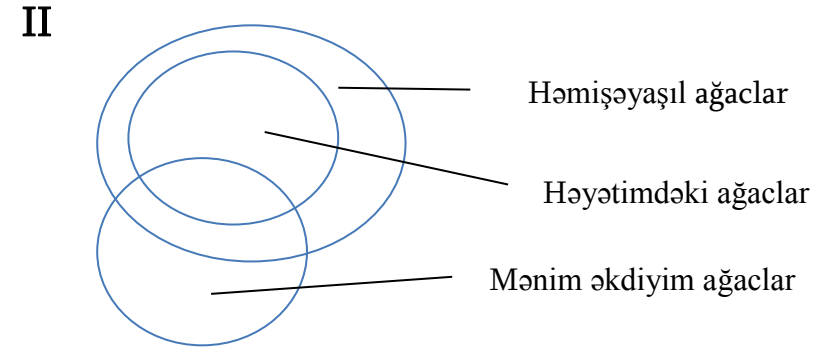
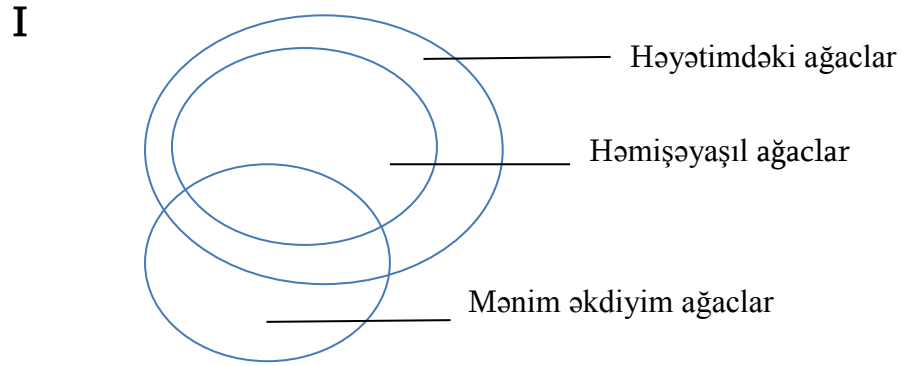
Bu cür tapşırıqlar ilkin göstəricilər və çıxarılmalı nəticələr baxımından bir-birindən fərqlənir. Buna görə də hər tapşırıqda olan suala xüsusi diqqət yetirin və verilən variantlardan müvafiq cavabı seçin.

Göstəricilərin çertyoj yaxud diaqram formasında təsviri bəzi suallara cavab verilməsini asanlaşdırar.

21. Müddəalar verilir:

- Mənim həyatimdə ancaq həmişəyaşıl ağaclar olur.
- Mən həmişəyaşıl olmayan ağaclar əkmişəm.
- Mən həmişəyaşıl ağaclar əkmişəm.

Aşağıda verilən diaqramlardan hansı /hansılar bu müddəaların məzmununa uyğundur?

(a) Yalnız I

(b) Yalnız II

(c) Yalnız III

(ç) I və III

(d) II və IV

22. Hər hansı sosioloji tədqiqatın göstəriciləri əsasında bir tələbə belə nəticəyə gəlmişdir ki, yaşın artması ilə yanaşı insanın siyasi fəallığı xeyli azalır. Bu nəticənin yoxlanıldığı təqdirdə ikinci tələbə ehtimal etmişdir ki, **siyasi fəallığın intensivliyi yaşla deyil, təhsilin səviyyəsi (pilləsi) ilə əlaqədardır.**

Aşağıda sadalananlardan ikinci tələbənin ehtimalını hansı təsdiq edə bilər?

- (a) Tədqiqata qoşulmuş yaşlı və gənc respondentlər əsasən siyasi və sosial baxımdan fəal adamlar idi.
- (b) Tədqiqatın iştirakçıları əsasən kiçik və böyük şəhərlərin sakinləri idilər, ancaq respondentlər arasında kənddə yaşayanlar da var idi.
- (c) Gənc respondentlər arasında eyni sayda ali, habelə orta və peşə təhsili olan adamlar da var idi, yuxarı yaşlı respondentlər arasında orta və peşə təhsili olanlardan çox idilər.
- (ç) Gənclərdən fərqli olaraq yaşlı nəsildən olan respondentlərin böyük qismi göstərirdi ki, onlar heç bir siyasi hərəkatı dəstəkləməirlər.
- (d) Respondentlərin demoqrafik göstəricilərinin təhlili zamanı məlum oldu ki, tədqiqatın iştirakçılarının əksəriyyəti ali təhsili aparıcı universitetlərdə almışdır.

23. Müddəalar verilir:

- Bəzi kitablar çox gülməlidir.
- Çox gülməli olan hər bir kitab tez oxunur.
- Annanın yalnız çox gülməli olan kitablar xoşuna gəlir.

*Aşağıda sadalananlardan verilmiş müddəalardan hansı **irəli gəlir?***

- (a) Əgər kitab həm gülməli, həm də tezliklə oxunursa, o Annanın xoşuna gəlir.
- (b) Əgər kitab tezliklə oxunursa, o çox gülməli olmalıdır.
- (c) Əgər kitab tezliklə oxunursa, o hökmən Annanın xoşuna gələcək.
- (ç) Əgər kitab çox gülməlirsə, o hökmən Annanın xoşuna gələcək.
- (d) Əgər kitab Annanın xoşuna gəlirsə, o tezliklə oxunur.

24. Bioloqlar diqqət etmişlər ki, çox kiçik ölçülü quşun, kollibrin yuvaları əksər hallarda böyük yırtıcı quşun, qırğının yuvasına çox yaxın olur. Bu faktı izah etmək üçün xüsusi ilə həyata keçirilmiş tədqiqat nəticəsində tədqiqatçılar qrupu belə bir nəticə çıxarmışlar ki, qırğının yuvasına yaxınlıq kollibrin yuvasını zığ-zığ-dan orta ölçülü yırtıcı quşdan qoruyur, zığ-zığ üçün mühüm yem mənbəyi kiçik ölçülü quşların yumurtalarıdır.

Aşağıda sadalananlardan hansı şərait göstərilən nəticəni təsdiq edə bilər?

- (a) Kollibrin çox kiçik ölçülü olmasına görə kollibr və onun yumurtaları qırğı üçün yem mənbəyi deyildir.
- (b) Qırğı əsasən ondan xeyli kiçik ölçülü quşlarla qidalanır, ancaq qidanın azlığı şəraitində orta ölçülü yırtıcı quşlara da hücum edə bilər.
- (c) Böyük yırtıcı quşlar yuvanı həmişə elə yerlərdə qururlar ki, orada öz ətcəbalalarını yedirtmək üçün qurbanlarını asanlıqla ovlayırlar.
- (ç) Qırğının yuva qurduğu ağac növləri kollibrin əsas qidasını təşkil edən növün həşəratları üçün həyat mühitidir.
- (d) Qırğı havada çox yüksəkdə uçur və qurbanını ağacların səviyyəsində daha yüksəkdə ovlayır, kollibr və zığ-zığ isə heç vaxt ağaclardan yüksəkdə uçmurlar.

25. Ailənin üzvləri evi təzələməyi planlaşdırırlar və belə razılığa gəldilər ki:

- Əgər divarları salat rəngində boyasalar, onda həm qapının, həm də pəncərənin çərçivələri boz rəngdə olacaqdır.
- Əgər divarları küləş rəngində boyasalar, onda qapının və pəncərənin çərçivələri qəhvəyi rəngdə olacaqdır.
- Əgər qapının çərçivəsi qəhvəyi rəngdə olarsa, onda döşəməsi də qəhvəyi rəngdə olmalıdır.
- Əgər pəncərənin çərçivəsi boz rəngdə olarsa, onda döşəmə qəhvəyi rəngdə olmalıdır.
- Əgər döşəmə qəhvəyi rəngdə olarsa, onda qapının və pəncərənin çərçivələri müxtəlif rəngdə olmalıdır.

*Əgər bu razılığa əməl olunarsa, aşağıda sadalananlardan hansı **qeyri-mümkündür**?*

- (a) Divarları salat rəngində boyadılar.
- (b) Divarları küləş rəngində boyadılar.
- (c) Qapının çərçivəsini qəhvəyi rəngdə boyadılar.
- (ç) Pəncərənin çərçivəsini boz rəngdə boyadılar.
- (d) Qapının və pəncərənin çərçivələrini bir rəngdə boyadılar.

26. Müddəalar verilir:

- I. Bütün reptiliyalar soyuqqanlıdırlar.
- II. Heç bir reptiliya uca ağaclarda yaşamır.
- III. Uca ağaclarda yalnız quşlar yaşayırlar.
- IV. Heç bir quş soyuqqanlı deyildir.

Aşağıda sadalananlardan bu cümlələr arasındakı nisbəti hansı düzgün əks etdirir?

- (a) I qalan üçdən irəli gəlir.
- (b) II qalan üçdən irəli gəlir.
- (c) III qalan üçdən irəli gəlir.
- (ç) IV qalan üçdən irəli gəlir.
- (d) Onlardan heç biri qalan üçdən irəli gəlmir.

Cümlələrin tamamlanması

Elə cümlələr verilmişdir ki, onlarda bir neçə söz buraxılmışdır. Buraxılmış sözlər cümlədə xətlərlə göstərilmişdir. Bir xətdə bəzən bir söz, bəzən isə bir neçə söz nəzərdə tutulur.

Ehtimal olunan cavabların hər variantı sözlər qrupunu əhatə edir, onun hissələri bir-birindən aşağı əyilmiş xətlərlə (/) müəyyən edilmişdir. Cavabın elə variantını seçin ki, onun hər hissəsinin ardıcılıqla düzülməsi müvafiq buraxılmış yerlərdə fikir etibarı ilə düzgün cümlə versin.

27. ----- biz kimya üzrə bütün gələcək kəşfləri əvvəlcədən xəbər verə bilmirik, ----- : atomlar kimyəvi reaksiyalara ----- ki, elektronlar və elektrik sahələrini idarə edən ----- və ----- .

- (a) Buna görə / sualımız cavabsız qalır / başqa cür deyil, bu cür ona görə girirlər / fizikanın qanunlarına tabe olurlar / ya bu qanunlar atomlara müxtəlif cür hərəkət etmək imkanı verirlər?
- (b) Baxmayaraq ki, / bir şeyə əminik / başqa cür deyil, bu cür ona görə girirlər / fizikanın qanunlarıdır / atomlara fərqli hərəkət etmək imkanı vermirlər.
- (c) Buna görə / sualımız cavabsız qalır / yalnız ona görə bir-birindən fərqli hərəkət edirlər / fizika qanunlarına tabe olurlar / ya bu qanunlar onlara yalnız eyni cür hərəkət etmək imkanı verirlər?
- (ç) Baxmayaraq ki, / bir şeyə əminik / yalnız ona görə bir-birindən fərqli hərəkət edirlər / fizika qanunlarına tabe olurlar / bu qanunlar isə onlara müxtəlif cür hərəkət etmək imkanı vermirlər.

28. ----- hər hansı insanın keçmişdə baş vermiş faktın təfsilatını ----- şəraitindən müttəhim barəsində xeyirxah əhval-ruhiyyəli hakim şahidin ----- ifadələrini ----- üçün istifadə etdi.

- (a) Çox vaxt keçməsinə baxmayaraq, / yadda saxlaya bilməsi / müdafiənin versiyasını dəstəkləməyən / təsdiqləmək
- (b) Çox vaxt keçməsinə baxmayaraq, / yadda saxlaya bilməsi / ittihamını dəstəkləyən / inkar etmək
- (c) Zaman ərzində / unuda bilməsi / müdafiənin versiyasına zidd olan / etibarsız saymaq
- (ç) Zaman ərzində / unuda bilməsi / ittihamın versiyasına zidd olan / inkar etmək

29. Akey aləmi erkən yunan mədəniyyəti üçün səciyyəvi olan qadın hüquqlarına ----- ənənəsini ----- və özünü kəskin əks etdirən ----- cəmiyyəti ona qarşı qoydu. Ancaq o erkən yunan mədəniyyəti üçün səciyyəvi olan başqa ----- .

- (a) tam məhəl qoymamaq / asanlıqla qəbul etdi / patriarxal / hüquqları qəbul etdi
- (b) xüsusi hörmət bəsləmək / qəbul etmədi / patriarxal / hüquqlardan imtina etmədi
- (c) tam məhəl qoymamaq / asanlıqla qəbul etdi / matriarxal / hüquqlardan müvafiq olaraq imtina etdi
- (ç) xüsusi hörmət bəsləmək / qəbul etmədi / matriarxal / hüquqlardan heç nəyə baxmayaraq imtina etdi

30. Göte onun rəng haqqında nəzəriyyəyə aid olan hər hansı tənqidə qarşı amansız idi, eyni zamanda özünün poetik yaradıcılığına deyilən iradları minnətdarlıqla qəbul edirdi. Bu münasibət ----- Götenin poeziyası ----- sayılır, rəng haqqında ----- məlum olduğuna görə ----- .

- (a) asanlıqla izah edilə bilər, əgər xatırlasaq ki, / hamılıqla qəbul edilmiş / nəzəriyyəni o zaman / ancaq tənqid edirdilər
- (b) asanlıqla izah edilə bilər, əgər xatırlasaq ki, / qəbul edilməmiş / nəzəriyyə kimi, / son illərdə müəllifin özü də ona şübhə ilə yanaşırdı
- (c) çətin izah edilə bilər, çünki / hamılıqla qəbul edilmiş / nəzəriyyə o zaman / onun yaradıcılığında böyük yer tuturdu
- (ç) çətin izah edilə bilər, çünki / xeyli az qəbul edilmiş / nəzəriyyədən fəqli olaraq, / son illərdə müəllifin özü də ona şübhə ilə yanaşırdı

Oxunmuş mətnin düşünülməsi

Mətni diqqətlə oxuyun və düşünün. Hər sualın ehtimal olunan cavablarından verilən mətnə görə düzgün variantı seçin.

Bu və ya digər sualla tanış olduqdan sonra suala cavab vermək üçün mətnə qayıtmaq, müvafiq parçanı yenidən oxumaq və suala keçmək lazım gələ bilər. Bunu mətnin əlcə də hər sualın sonunda verilmiş müvafiq qeydi “basmaqla” asanlaşdırma bilərsiniz.

i İqtisadiyyat bir elm kimi iqtisadi agentlərin (insanların, firmaların, şirkətlərin və s.) sadələşdirilmiş sxemlərinə əsaslanır, onlara görə onların bütün hərəkətləri bir neçə tənliklə təsvir olunur. Ən məşhur sadələşdirilmiş münasibətlərdən biri insanın iqtisadi fəaliyyətinin rasional olduğunu düşünməkdir ki, onun məqsədlərindən biri minimal xərclərlə maksimal gəlir götürməkdir. Ancaq hələ XVIII əsrin görkəmli iqtisadçısı və filosofu Adam Smit belə hesab edirdi ki, insanları yalnız sərvətə can atmaq deyil, həmçinin emosional, hisslər hərəkətə gətirir.

ii Ötən əsrin axırlarında iqtisadi elmdə psixologiyanın və sosiologiyanın aşkarlanmasından Daniel Kaneman və Amos Tverski istifadə etdilər. Onlar qeyri-müəyyənədicə (yaxud kifayət etməyən) informasiya olan şəraitdə qərar qəbul etmək özünəməxsusluqlarını öyrəndilər, insanlar reallıqda əlaqələr olmayan yerdə əlaqələri görməyə və uydurulmuş əlaqələrə əsaslanmaqla qərar qəbul etməyə can atırlar. Qərarlar qəbul

edərkən aşkara çıxarılmış tendensiyalardan birinin əlçatanlığına evristika* deyilir. Tverskiyə və Kanemana əsasən, əlçatanlıq evristikası intuisiya prosesidir, bu zaman qərar qəbul etmək qarşısında duran insan “hadisələrin başvermə tezliyini yaxud müvafiq hadisələrin nə dərəcədə xatırlandığı imkanını qiymətləndirir”.

Əksər hallarda bu tipli evristika kifayət qədər səmərəlidir: yayılmış, tez-tez baş verən hadisələrin xatırlanması və onların təsəvvür edilməsi nadir hallarda olduğundan daha asandır. Ancaq bəzi hallarda ondan istifadə etdikdə nöqsanlar baş verir: bəzi hadisələr ona görə əlçatan deyildirlər ki, daha çox ehtimalla olunur, ona görə əlçatandırlar ki, onun haqqında düşünmək daha asandır, ya bu hadisə yeni baş verib, ya da bu hadisə daha çox

*Evrastika - burada üsulların və metodların birliyi vardır, onlardan praktiki vəzifələrin sürətlə və asanlıqla həll edilməsi üçün istifadə olunur. Məsələlərin həllinin formal metodlarından fərqli olaraq məsələnin bir çox və ən yaxşı, habelə çoxluqdan mümkün olan bir məsələnin həllinə bu yolla nail olunur.

Suallara keçid: [31](#) [32](#) [33](#) [34](#) [35](#) [36](#) [37](#) [38](#) [39](#) [40](#)

diqqətçəkicidir. Təsəvvür edin ki, iki gün ərzində yeni hadisələrin verilməsi zamanı yol hadisələrini nəql edirdilər, ertəsi gün isə sizin tanışınız da avtomobil qəzası zamanı zərər çəkdi. Siz düşünürsünüz ki, avtomobil qəzalarının sayı kəskin sürətdə artmışdır. Əslində isə onların sayı dəyişməmişdir, yalnız insan statistikasını əmin edə bilmir ki, gözlərimiz qarşısında zərər çəkmiş tanışımız durur. Amerika iqtisadiyyatının sabiq nazirlərindən birinin sözlərinə, iş yerlərinin artmasının bütün dünyada statistik göstəriciləri heç olmazsa, bir qapalı fabrika mənzərəsini göstərə bilmir ki, onun görünməsi əhalidə işlə təmin edənlər barədə təcavüzə səbəb olsun.

iv

Siyasətçilər tez-tez bu cür konkret hadisələr yaxud şəxsiyyətlər barədə danışirlar. Siyasətçi öz fikrini möhkəmləndirmək üçün belə bir şeyi misal gətirir ki, “kənd sakini”, “avtobusun sürücüsü”, “nənə” ... ona nə dediyini misal gətirir və bizdə dərdə şərik olmaq hissi yaranır: siyasətçinin tanışının dedikləri bütün millətin olmasa da, bütün sosial

təbəqənin səsini çevrilir və biz bunun barəsində fikirləşmirik ki, bu əksər hallarda ancaq arzu edilən nəticəyə nail olmaq üçün ritorik üsuldur. Gündəlik həyatımızda da məhz bu cür hərəkət edirik. Reklam biznesi xeyli vaxtdır ki, diqqəti bu effektdə yönəltmişdir ki, bu da reklam çarxının məzmununda əks etdirilmişdir.

Əlçatanlıq evristikası üçün həmçinin faktların əleyhinə düşünmək də səciyyəvidir. Asanlıqla əks etdirilən “əlçatan” hadisələr insanın elə vəziyyətinə təsir edir ki, heyfəsilənmək, təsəlli və digər hisslər keçirilir. Məsələn, uğursuzluqdan sonra insan daha pis vəziyyətin mümkünlüyünü təsəvvür edə bilər və buna görə özünü yaxşı hiss edir. Tədqiqatlar nəticəsində məlum olmuşdur ki, olimpiya oyunları zamanı əksər hallarda bürünc medal sahibləri olan idmançılar (onlar bəlkə də ümumiyyətlə medalsız qala bilərdilər) gümüş medal alanlarla müqayisədə (onların qızıl medal almaq imkanı var idi) öz nailiyyətlərinə görə daha çox sevinirdilər.

Suallara keçid: [31](#) [32](#) [33](#) [34](#) [35](#) [36](#) [37](#) [38](#) [39](#) [40](#)

31. Aşağıda sadalananlardan I abzasın mahiyyəti hansında düzgün əks etdirilmişdir?

- (a) İnsanın iqtisadi hərəkətinin bir neçə mənfi aspekti müzakirə olunmuşdur.
- (b) İnsanların müəyyən tipinin hərəkəti haqqında fərqli iki fikir verilmişdir.
- (c) İqtisadi agentlərin hərəkət sxemlərinin riyazi hesablamaya əsaslanan hərəkətlərinin təhlili verilmişdir.
- (ç) İnsanın rasionel hərəkətinə səbəb olan amillər barədə bir görkəmli alimin baxışı müzakirə olunmuşdur.

[Mətinin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətinin II səhifəsinə qayıdış](#)

32. II və III abzaslar arasında hansı əlaqə vardır?

- (a) II abzasda qərarlar qəbul edərkən aşkara çıxarılmış tendensiya və onu doğuran amillər haqqında nəzəri mühakimə verilmişdir, III abzasda isə bu müzakirə həyati misallarla möhkəmləndirilmişdir.
- (b) II abzasda insanlar qərar qəbul edərkən keçirdikləri çətinliklərdən söhbət getmişdir. Onların səbəbi müvafiq nümunələr əsasında III abzasda müzakirə olunmuşdur.
- (c) II abzasda qeyri-müəyyən şəraitdə qərar qəbul edilməsinin müxtəlif strategiyaları müzakirə olunmuş, III abzasda həyati vəziyyətlərin nümunəsi təhlil edilmişdir.
- (ç) II abzasda bu və ya digər informasiya barədə inanmazlığın səbəbləri verilmiş, III abzasda isə bu səbəblər nümunələr vasitəsilə illüstrasiya edilmişdir.

[Mətnin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıdış](#)

33. III abzasda Amerikanın sabiq iqtisadiyyat naziri Frazın sitatları nəyə xidmət edir?

- (a) Əhalinin heç olmazsa bir müəssisənin bağlanması faktını ağırlı qəbul etməsini göstərmək.
- (b) Məsələ ölkənin iqtisadi vəziyyətinə aid olduqda, informasiya verilişinin düzgün təşkilinin illüstrasiyası.
- (c) Etibarlı statistik göstəricilərin nə üçün geniş ictimaiyyətin müzakirəsinə çıxarılmasının illüstrasiyası.
- (ç) Bir görkəmli misalın digər etibarlı və təsdiq olunmuş, lakin əlçatan olmayan mənbələrlə müqayisədə nə kimi üstünlüyə malik olduğunu göstərmək.

[Mətnin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıdış](#)

34. Müəllif “gündəlik həyatda da məhz bu cür hərəkət edirik” ifadəsində nəyi nəzərdə tutur? (IV abzas)

- (a) İnsanlar əksər hallarda öz hərəkətləri ilə manipulyasiya imkanlarını başqalarına verirlər.
- (b) Siyasətçilər insanlarda dərdə şərik olmaq hissi yaradır və bütün millətin fikrini ona həvalə edirlər.
- (c) İnsanlar əksər hallarda reklama inanır və bununla başqalarının biznesinin inkişafına imkan yaradırlar.
- (ç) Başqasının fikrini nəzərə almaq əvəzinə insanlar əksər hallarda yalnız öz fikirlərinə əsaslanaraq qərar qəbul edirlər.

[Mətinin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətinin II səhifəsinə qayıdış](#)

35. Mətnin son abzasının əsas təyinatıdır:

- (a) Əlçatanlıq evristikasına səbəb olan bütün əsas amilləri yekunlaşdırmaq.
- (b) Müvafiq nümunələr əsasında medalçı idmançıların emosiyalarını müzakirə etmək.
- (c) İnsanların uğursuzluğu zamanı yaranan hissləri göstərmək.
- (ç) Əlçatanlığın evristik düşüncəsinin daha bir növünün fərqi təqdim etmək.

[Mətnin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıdış](#)

36. Aşağıda evristik düşüncənin iki nümunəsi verilmişdir:

1. Tutaq ki, kimsə psixologiyani öyrənir və onun bir çox dostu və tanışi həmin istiqamətin tələbəsidir. Ehtimala görə o psixologiyani sevən tələbələrini kimyanı sevən tələbələrindən daha çox olduğunu düşünəcəkdir.
2. Təyyarəyə yarım saat gecikmiş insan bir neçə dəqiqə gecikmiş insandan xeyli az həyəcanlanır.

Onlar ən çox hansı abzasla/abzaslarla əlaqələnir?

- (a) Birinci nümunə – II və III abzaslarla, ikinci nümunə – V abzasla.
- (b) Birinci nümunə – III və V abzaslarla, ikinci nümunə – IV abzasla.
- (c) Hər iki nümunə II və V abzaslarla.
- (ç) Hər iki nümunə III və IV abzaslarla.

[Mətinin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətinin II səhifəsinə qayıdış](#)

Analogiyalar

Analogiya tipli aşağıda verilmiş tapşırıqlarda istifadə olunmuş sözlərdən bəzilərinə mətndə rast gəlirik (belə hallarda sözün yanında müvafiq abzas göstərilir). Hər tapşırıqda nə tələb olunduğunu diqqətlə oxuyun və düzgün cavabı seçin. Mətn tapşırığa düzgün əməl olunmasında sizə kömək edə bilər.

37. Sadalananlardan “**rasional**” sözünü nə ilə əvəz etmək olar ki, I abzasın məzmunu dəyişməsin?

- (a) İşgüzar
- (b) Müvafiq
- (c) Uyğunlaşdırılmış
- (ç) Məqsədyönlü
- (d) Düşünülməmiş

[Mətinin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətinin II səhifəsinə qayıdış](#)

38. II abzasda verilmiş “**intuisiya**” sözünə mənasına görə ən yaxın ifadə hansıdır?

- (a) Dəlillərə əsaslanan
- (b) İnstinkdə səbəb olan
- (c) Bilavasitə təəssürata əsaslanan
- (ç) Hesabat vermədən həyata keçirilmiş
- (d) Düşünülmədən edilmiş

[Mətinin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətinin II səhifəsinə qayıdış](#)

39. Aşağıda sadalananlardan “**apellyasiya edilir**” felinə hansı ifadə bərabərdir? (IV abzas)

- (a) Məlumatlaşdırmaq üçün müraciət edirlər
- (b) Məsləhət üçün müraciət edirlər
- (c) Müzakirə üçün müraciət edirlər
- (ç) Yoxlamaq üçün müraciət edirlər
- (d) Yardım etmək üçün müraciət edirlər

[Mətnin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıdış](#)

40. “Ritorik üsul” və “arzuolunan effekt” (IV abzas) söz birləşmələri eynilə aşağıdakılar kimi əlaqədardılar:

- (a) Siyasi bəyanat : konkret nümunə
- (b) Televiziya verilişi : studiyanın dizaynı
- (c) Minimal xərclər : əvvəlcədən hesablama
- (ç) Sosial qrup : şəriklik hissi
- (d) Reklam çarxı : maraq göstərmək

[Mətnin I səhifəsinə qayıdış](#)

[Mətnin II səhifəsinə qayıdış](#)

Riyazi hissə

[Formullara baxılması](#)

[41](#) [42](#) [43](#) [44](#) [45](#) [46](#) [47](#) [48](#) [49](#) [50](#) [51](#) [52](#) [53](#) [54](#) [55](#) [56](#) [57](#) [58](#) [59](#) [60](#) [61](#) [62](#) [63](#) [64](#) [65](#) [66](#) [67](#) [68](#) [69](#) [70](#) [71](#) [72](#) [73](#) [74](#) [75](#) [76](#) [77](#) [78](#) [79](#) [80](#)

Testin riyazi hissəsi üzərində işləyərkən aşağıdakıları nəzərə alın:

- Bəzi tapşırıqlara əlavə olunan çertyojlar tapşırığın şərtində göstərilən ölçülərə düzgün əməl etməklə yerinə yetirilməmişdir. Buna görə də parçaların uzunluğu yaxud digər böyüklükləri haqqında nəticə çıxararkən çertyojun ölçülərinə əsaslanmayın. Tapşırığın şərtinə diqqət yetirin;
- Məsələnin şərtində verilən düz xətt haqqında heç nə deyilməmiş olduqda, bu düz xətti ox yaxud onun bir hissəsi saymaq olar;
- Testdə rəqəmlərin yazılışının ancaq onluq mövqe sistemindən istifadə olunmuşdur.

Aşağıda riyazi işarələr və formullar verilmişdir, lazım gələn hallarda tapşırıqlara əməl edərkən onlardan istifadə edə bilərsiniz.

1. Sıfır nə müsbət, nə də mənfi rəqəmdir

1 sadə rəqəm deyildir.

2. **Faiz** : a rəqəmindən $k\%$ $a \cdot \frac{k}{100}$ -dir

3. **Dərəcə**: $a^n = a \cdot a \cdot a \cdot \dots \cdot a$ (n dəfə)

$$a^n \cdot a^m = a^{n+m}$$

$$a^n : a^m = a^{n-m}$$

$$(a^n)^m = a^{n \cdot m}$$

4. **Proporsiya**: $\frac{a}{b} = \frac{c}{d}$, olduqca, $ad = bc$ -dir.

5. **Sürət**: sürət = $\frac{\text{məsafə}}{\text{vaxt}}$

6. **Orta riyazi**: orta göstəricilər = $\frac{\text{göstəricilərin cəmi}}{\text{göstəricilərin sayı}}$

7. **Ehtimal**: hadisənin ehtimalı bu sahəyə imkan yaradan sadə sahələrin miqdarının bərabər surətdə gözlənilən sadə sahələrin ümumi miqdarının nisbətinə bərabərdir.

Məsələnin şərtində bunun əksinə heç nə deyilmədikdə, **həmişə nəzərdə tutulur ki, hər bir elementar hadisə eynilə gözləniləndir.**

8. Qısaltılmış vurma düsturları:

$$(a + b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$$

$$(a - b)^2 = a^2 - 2ab + b^2$$

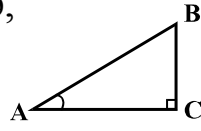
$$(a + b)(a - b) = a^2 - b^2$$

[Formullara baxılması](#)

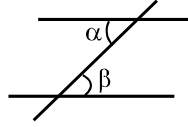
9. Çertyojda bucaq, onun tərəfləri arasındakı qövsə, düz bucaq isə kvadratla göstərilə bilər.

Qeyd: $\angle A$ A bucağının dərəcəsinə göstərir.

10. Paralel xətlər:

- İki paralel düz xətt üçüncü düz xətlə kəsişdikdə, daxili xaçvari bucaqlar bərabərdir: $\alpha = \beta$.

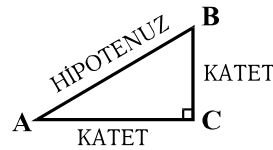
11. Üçbucaq:

- Üçbucağın bucaqlarının kəmiyyətinin cəmi 180° -yə bərabərdir.

- Pifaqor teoremi:** düzbucaqlı üçbucağın hipotenuzunun kvadratı onun katetlərinin kvadratları cəminə bərabərdir:

$$AB^2 = AC^2 + BC^2$$

- Üçbucağın sahəsi onun tərəfinin uzunluğu ilə bu tərəfin müvafiq hündürlüyünün hasilinin yarısına bərabərdir $S = \frac{ah}{2}$.

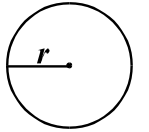
12. Döndübucaqlı:

- Döndübucaqlının bucaqlarının cəmi 360° -yə bərabərdir;
- Döndübucaqlının sahəsi onun uzunluğunun və eninin hasilinə bərabərdir: $S = ab$.

- Paraleloqramın sahəsi onun tərəfinin uzunluğunun və eninin hasilinə bərabərdir: $S = ah$.

13. Dairə, çevrə:

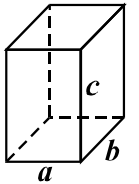
- Çevrənin L uzunluğu $L = 2\pi r$ formulu ilə hesablanır, burada r radiusun uzunluğudur, π rəqəmi isə yüzdə bir dəqiqliyi ilə 3,14-ə bərabərdir;

- r radiuslu çevrənin sahəsi $S = \pi r^2$ formulu ilə hesablanır.

14. Düzbucaqlı paralelepiped:

- Düzbucaqlı paralelepipedin həcmi onun uzunluğunun, eninin və hündürlüyünün hasilinə bərabərdir: $V = abc$;
- Kubda isə: $a = b = c$ -dir.

[Formullara baxılması](#)

Miqdar müqayisəsi

41. *A və B sütunlarının hücrələrində verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.*

A	B		
<p>I və II sinifdə birlikdə 65, I və III sinifdə - 60, I və IV sinifdə isə – 55 şagird vardır.</p> <table border="1" data-bbox="328 615 2007 779"><tr><td data-bbox="328 615 1077 779">III və IV siniflərdə şagirdlərin ümumi sayı</td><td data-bbox="1256 615 2007 779">II və III siniflərdə şagirdlərin ümumi sayı</td></tr></table>		III və IV siniflərdə şagirdlərin ümumi sayı	II və III siniflərdə şagirdlərin ümumi sayı
III və IV siniflərdə şagirdlərin ümumi sayı	II və III siniflərdə şagirdlərin ümumi sayı		

- (a) *A sütununun hücrəsində verilmiş miqdarlar B sütununun hücrəsində verilmiş miqdarlardan artıq olduqda.*
- (b) *B sütununun hücrəsində verilmiş miqdar A sütununun müvafiq hücrəsində verilmiş miqdardan artıq olduqda.*
- (c) *Hücrədə verilmiş miqdarlar bərabər olduqda.*
- (ç) *Verilən informasiya hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildirsə.*

[Formullara baxılması](#)

42. *A və B sütunlarının hücrələrində verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.*

A	B
---	---

Hər hansı x, y və z ədədləri üçün $(x, y, z)^* = x + 3y - 2z$.

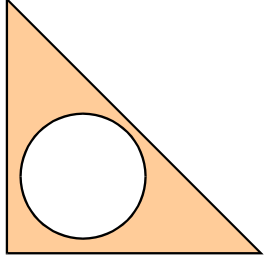
$(a, b, 4)^*$

$(a, b, 3)^*$

- (a) *A sütununun hücrəsində verilmiş miqdarlar B sütununun hücrəsində verilmiş miqdarlardan artıq olduqda.*
- (b) *B sütununun hücrəsində verilmiş miqdar A sütununun müvafiq hücrəsində verilmiş miqdardan artıq olduqda.*
- (c) *Hücrədə verilmiş miqdarlar bərabər olduqda.*
- (ç) *Verilən informasiya hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildirsə.*

[Formullara baxılması](#)

43. *A və B sütunlarının hücrələrində verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.*

A	B
<p>Bərabəryanlı düzbucaqlı üçbucağından dairə kəsilmişdir, onun diametrinin uzunluğu düzbucaqlı üçbucağın katetinin uzunluğundan 2 dəfə kiçikdir.</p> <p>Üçbucağın qalan hissəsinin sahəsi</p>	 <p>Kəsilmiş dairənin sahəsi</p>

- (a) *A sütununun hücrəsində verilmiş miqdarlar B sütununun hücrəsində verilmiş miqdarlardan artıq olduqda.*
- (b) *B sütununun hücrəsində verilmiş miqdar A sütununun müvafiq hücrəsində verilmiş miqdardan artıq olduqda.*
- (c) *Hücrədə verilmiş miqdarlar bərabər olduqda.*
- (ç) *Verilən informasiya hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildirsə.*

[Formullara baxılması](#)

44. *A və B sütunlarının hücrələrində verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.*

A	B
$a + b > 0, \quad b + c < 0.$	
a	c

- (a) *A sütununun hücrəsində verilmiş miqdarlar B sütununun hücrəsində verilmiş miqdarlardan artıq olduqda.*
- (b) *B sütununun hücrəsində verilmiş miqdar A sütununun müvafiq hücrəsində verilmiş miqdardan artıq olduqda.*
- (c) *Hücrədə verilmiş miqdarlar bərabər olduqda.*
- (ç) *Verilən informasiya hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildirsə.*

[Formullara baxılması](#)

45. *A və B sütunlarının hücrələrində verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.*

A	B
---	---

Mağazada dəftərlər iki gün ərzində satılırdı. Birinci gün hər dəftərin qiyməti 50 tetri, ikinci gün isə 40 tetri idi.

Mağazada satılmış dəftərlərin orta qiyməti

45 tetri

- (a) *A sütununun hücrəsində verilmiş miqdarlar B sütununun hücrəsində verilmiş miqdarlardan artıq olduqda.*
- (b) *B sütununun hücrəsində verilmiş miqdar A sütununun müvafiq hücrəsində verilmiş miqdardan artıq olduqda.*
- (c) *Hücrədə verilmiş miqdarlar bərabər olduqda.*
- (ç) *Verilən informasiya hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildirsə.*

[Formullara baxılması](#)

46. *A və B sütunlarının hücrələrində verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.*

A	B
---	---

Düzbucaqlı paralelepipedin hündürlüyü onun oturacağıının enindən 2 dəfə artıq, ancaq oturacağıının uzunluğundan 2 dəfə azdır. Kubun tilinin uzunluğu bu düzbucaqlı paralelepipedin hündürlüyünə bərabərdir.

Düzbucaqlı paralelepipedin həcmi

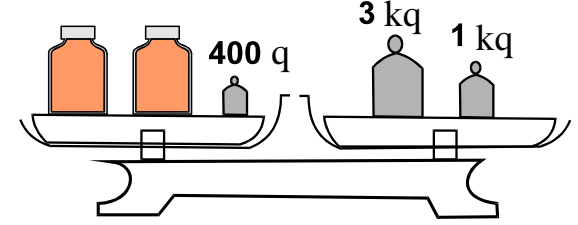
Kubun həcmi

- (a) *A sütununun hücrəsində verilmiş miqdarlar B sütununun hücrəsində verilmiş miqdarlardan artıq olduqda.*
- (b) *B sütununun hücrəsində verilmiş miqdar A sütununun müvafiq hücrəsində verilmiş miqdardan artıq olduqda.*
- (c) *Hücrədə verilmiş miqdarlar bərabər olduqda.*
- (ç) *Verilən informasiya hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildirsə.*

[Formullara baxılması](#)

Məsələlər

47. Tərəzinin bir boşqabında iki eynicür bal ilə dolu bərnə və 400 qramlıq çəki daşı, ikincidə isə 3 kiloqramlıq və 1 kiloqramlıq çəki daşları vardır. Tərəzi tarazlıq vəziyyətindədir. Bal ilə dolu bərnənin çəkisi nəyə bərabərdir?

- (a) 1 kq 600 q
- (b) 1 kq 800 q
- (c) 2 kq 200 q
- (ç) 3 kq 400 q
- (d) 4 kq 400 q

[Formullara baxılması](#)

48. Əgər $x = -2$, onda $-3x^2 =$

(a) -36

(b) -12

(c) -6

(ç) 12

(d) 36

[Formullara baxılması](#)

49. Düzbucaqlının perimetri 18 sm-dir. Əgər onun tərəflərinin uzunluğu santimetrlərlə tam ədədləri əks etdirirsə, bu düzbucaqlının sahəsi **maksimum** nəyə bərabər ola bilər?

- (a) 8 sm²-ə
- (b) 14 sm²-ə
- (c) 20 sm²-ə
- (ç) 27 sm²-ə
- (d) 36 sm²-ə

[Formullara baxılması](#)

50. a natural ədəddir, b isə elə sadə ədəddir ki, a və $(a + 5)$ b -yə qalıqsız bölünür. b nəyə bərabərdir?

(a) 2-yə

(b) 3-ə

(c) 5-ə

(ç) 7-yə

(d) 11-ə

[Formullara baxılması](#)

51. Əgər sürəti saatda 36 km/saata bərabədirsə, yük avtomobili 3 dəqiqədə neçə metr gedə bilər?

- (a) 3600 m
- (b) 3000 m
- (c) 2400 m
- (ç) 1800 m
- (d) 600 m

[Formullara baxılması](#)

Göstəricilərin təhlili

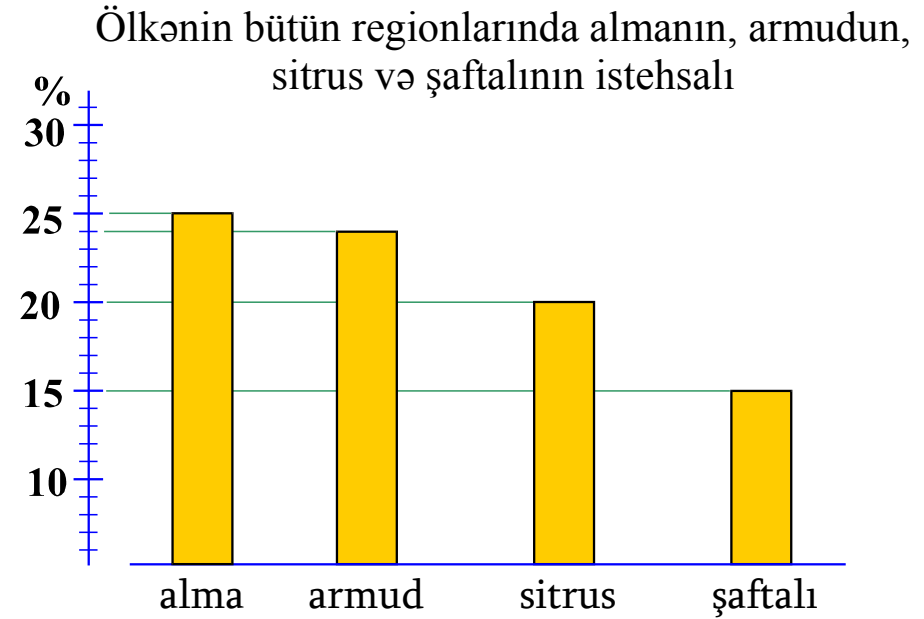
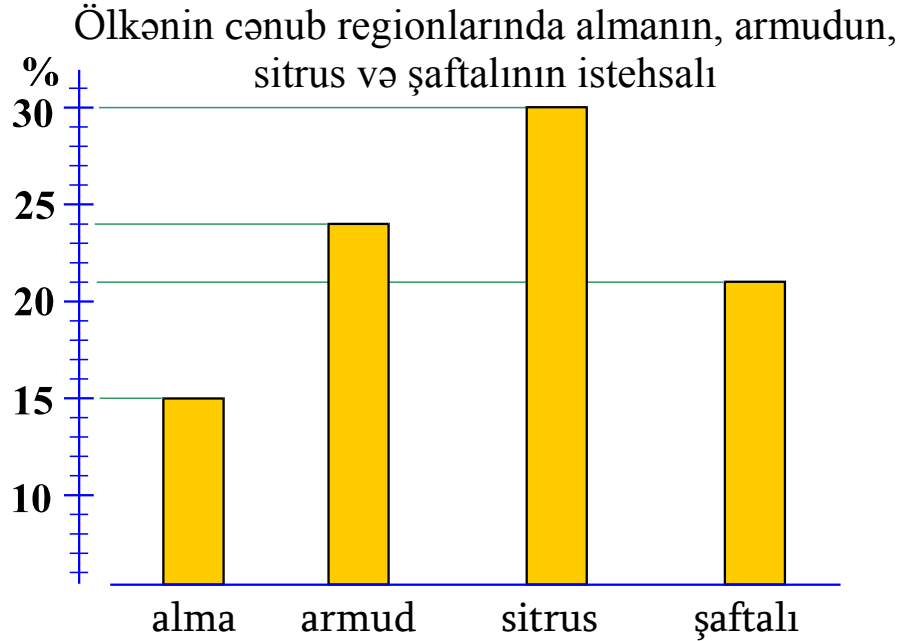
Aşağıda diaqram halında göstəricilər verilmişdir. Bu diaqram üzrə sonrakı dörd suala cavab verin.

Bu və ya digər sualla tanış olduqdan sonra ona cavab vermək üçün sizə diaqrama qayıtmaq, müvafiq göstəricini tapmaq və yenidən suala keçmək lazım gələ bilər. Həm diaqramın, həm də hər sualın sonunda verilmiş müvafiq qeydlərin “döyəcənməsi” bunu asanlaşdırar.

[Formullara baxılması](#)

Ölkədə istehsal olunan meyvənin əsas hissəsini alma, armud, sitrus və şaftalı təşkil edir. Onlardan alma, armud və şaftalı ölkənin bütün regionlarında yetişdirilir, **sitrus** isə ancaq **cənub regionlarında** yetişdirilir.

Sol diaqramda ölkənin cənub regionlarında yetişdirilən meyvənin ümumi miqdarının neçə faizini həmin regionlarda yetişdirilən sitrusun, almanın, armudun və şaftalının miqdarını təşkil etdiyi göstərilmişdir, sağ diaqramda isə bütün ölkə üçün analoji göstəricilər təqdim edilmişdir (yaxud ölkənin bütün regionları nəzərə alınmaqla).

Suallara keçid [52](#) [53](#) [54](#) [55](#)

[Formullara baxılması](#)

52. Ölkənin cənub regionlarında yetişdirilən armudun və şaftalının ümumi miqdarı həmin regionlarda yetişdirilən almanın miqdarından neçə dəfə artıqdır?

- (a) 1,5 dəfə
- (b) 2 dəfə
- (c) 2,5 dəfə
- (ç) 3 dəfə
- (d) 3,5 dəfə

[Diaqrama baxılması](#)

[Formullara baxılması](#)

53. Əgər sitrusun ümumi məhsulu 60 min tonu təşkil etdiyi məlumdursa, ölkədə cəmi neçə min ton şaftalı yetişdirmişlər?

(a) 30

(b) 35

(c) 40

(ç) 45

(d) 50

[Diaqrama baxılması](#)

[Formullara baxılması](#)

54. Bütün ölkədə yetişdirilmiş meyvənin ümumi miqdarı cənub regionlarında yetişdirmiş meyvənin ümumi miqdarından neçə dəfə artıqdır?

- (a) 1,2 dəfə
- (b) 1,5 dəfə
- (c) 1,8 dəfə
- (ç) 2 dəfə
- (d) 2,5 dəfə

[Diaqramı baxılması](#)

[Formullara baxılması](#)

55. Sadalananlardan diaqram üzrə hansı cümlə düzgündür?

- (a) Ölkənin cənub regionlarında ölkənin qalan regionlarındakı qədər armud yetişdirilir.
- (b) Həm cənub regionunda, həm də bütövlükdə ölkədə yetişdirilən sitrusun və şaftalının ümumi miqdarı, qalan meyvənin ümumi miqdarından artıqdır
- (c) Həm cənub regionlarında, həm də bütövlükdə ölkədəki meyvələrdən almanın payı ən azdır.
- (ç) Cənub regionlarında yetişdirilmiş almanın və şaftalının ümumi miqdarı sitrusun və armudun ümumi miqdarından az deyildir.
- (d) Ölkədə yetişdirilmiş almanın və armudun ümumi miqdarı sitrusun və şaftalının ümumi miqdarından az deyildir.

[Diaqrama baxılması](#)

[Formullara baxılması](#)

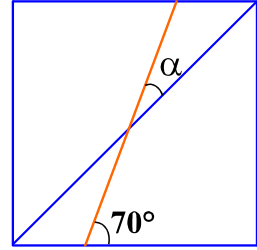
Məsələlər

56. Rəqəmlərinin hasili 8-ə bərabər olan ən böyük iki rəqəmli ədəd götürək. Rəqəmlərinin hasili yenə də 8-ə bərabər olan ən kiçik üçrəqəmli ədəddən götürək. Üçrəqəmli ədəd ikirəqəmlidən nə qədər artıqdır?

- (a) 37
- (b) 41
- (c) 43
- (ç) 76
- (d) 82

[Formullara baxılması](#)

57. Kvadratın qarşı tərəflərini birləşdirən parça kvadratın tərəfi ilə 70° -li bucaq yaradır (çertyoja bax).
Bu parçanın və kvadratın diaqonalı ilə yaradılmış α bucağının kəmiyyəti nəyə bərabərdir?

- (a) 20° -yə
- (b) 25° -yə
- (c) 30° -yə
- (ç) 35° -yə
- (d) 45° -yə

[Formullara baxılması](#)

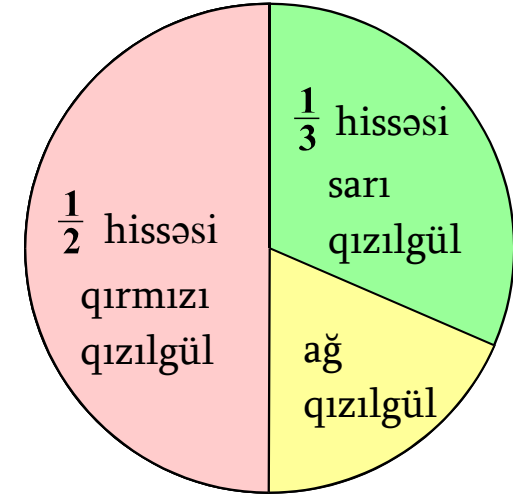
58. Vano və Zurabi şərab saxlamaq üçün eyni tutumlu çəlləklərdən və eyni tutumlu küplərdən istifadə edirlər. Vano şərabla 7 çəlləyi və iki küpü, Zurab isə həmin miqdarda şərabla 2 çəlləyi və 4 küpü doldurdu. Çəlləklə müqayisədə küpə neçə dəfə çox şərab sığışar?

- (a) 2 dəfə
- (b) 2,5 dəfə
- (c) 3 dəfə
- (ç) 3,5 dəfə
- (d) 4 dəfə

[Formullara baxılması](#)

59. Çiçəklikdə ancaq qırmızı, ağ və sarı qızılgül kolları vardır. Dairəvi diaqramda çiçəklikdə qızılgül kollarının ümumi miqdarının hansı hissəsinin qırmızı və sarı qızılgül kollarının təşkil etdiyi göstərilmişdir. Əgər onda ağ qızılgül kollarının sayı 48-ə bərabədirsə, sarı qızılgül kollarının miqdarı qırmızı qızılgül kollarının miqdarından nə qədər azdır?

- (a) 12
- (b) 24
- (c) 32
- (ç) 48
- (d) 60

[Formullara baxılması](#)

60. x və y elə natural ədədlərdir ki, $18x$ və $3y$ natural ədədlərin kvadratlarıdır. $3x + 4y$ təsvirlərinin ən kiçik mümkün olan qiyməti nəyə bərabərdir?

- (a) 7-yə
- (b) 12-yə
- (c) 14-ə
- (ç) 18-ə
- (d) 20-yə

[Formullara baxılması](#)

Miqdar müqayisəsi

61. *A və B sütunlarının hücrələrində verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.*

A	B
$a^3b < 0, ab^4 > 0.$	
a	b

- (a) *A sütununun hücrəsində verilmiş miqdarlar B sütununun hücrəsində verilmiş miqdarlardan artıq olduqda.*
- (b) *B sütununun hücrəsində verilmiş miqdar A sütununun müvafiq hücrəsində verilmiş miqdardan artıq olduqda.*
- (c) *Hücrədə verilmiş miqdarlar bərabər olduqda.*
- (ç) *Verilən informasiya hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildirsə.*

[Formullara baxılması](#)

62. *A və B sütunlarının hücrələrində verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.*

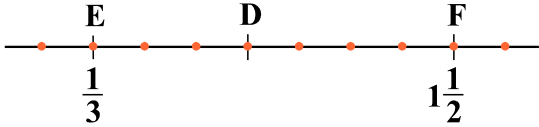
A	B
$\frac{25,7 \cdot 2,03}{298,3}$	$\frac{1}{6}$

- (a) *A sütununun hücrəsində verilmiş miqdarlar B sütununun hücrəsində verilmiş miqdarlardan artıq olduqda.*
- (b) *B sütununun hücrəsində verilmiş miqdar A sütununun müvafiq hücrəsində verilmiş miqdardan artıq olduqda.*
- (c) *Hücrədə verilmiş miqdarlar bərabər olduqda.*
- (ç) *Verilən informasiya hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildirsə.*

[Formullara baxılması](#)

63. *A və B sütunlarının hücrələrində verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.*

A	B
<p>Ədədlər oxu onda işarə olunmuş nöqtələrlə bərabər hissələrə bölünmüşdür (çertyoja bax). Çertyojda E və F nöqtələrinin koordinatları göstərilmişdir.</p>	
<div style="border: 1px solid black; width: 100%; height: 40px; display: flex; align-items: center; justify-content: center;">D nöqtəsinin koordinatı</div>	<div style="border: 1px solid black; width: 100%; height: 40px; display: flex; align-items: center; justify-content: center;">$\frac{5}{6}$</div>

- (a) *A sütununun hücrəsində verilmiş miqdarlar B sütununun hücrəsində verilmiş miqdarlardan artıq olduqda.*
- (b) *B sütununun hücrəsində verilmiş miqdar A sütununun müvafiq hücrəsində verilmiş miqdardan artıq olduqda.*
- (c) *Hücrədə verilmiş miqdarlar bərabər olduqda.*
- (ç) *Verilən informasiya hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildirsə.*

[Formullara baxılması](#)

64. *A və B sütunlarının hücrələrində verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.*

A	B
3 eynicür traktor 4 saatda sahəsi 2 hektar olan torpağı əkir	
2 eynicür traktorla 5 hektar torpaq sahəsini şumlamaq üçün lazım olan vaxt	15 saat

- (a) *A sütununun hücrəsində verilmiş miqdarlar B sütununun hücrəsində verilmiş miqdarlardan artıq olduqda.*
- (b) *B sütununun hücrəsində verilmiş miqdar A sütununun müvafiq hücrəsində verilmiş miqdardan artıq olduqda.*
- (c) *Hücrədə verilmiş miqdarlar bərabər olduqda.*
- (ç) *Verilən informasiya hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildirsə.*

65. *A və B sütunlarının hücrələrində verilmiş miqdarları bir-biri ilə müqayisə edin.*

A	B
Rombun tərəfinin uzunluğu 6 santimetrdən artıqdır.	
Rombun sahəsi	12 sm ²

- (a) *A sütununun hücrəsində verilmiş miqdarlar B sütununun hücrəsində verilmiş miqdarlardan artıq olduqda.*
- (b) *B sütununun hücrəsində verilmiş miqdar A sütununun müvafiq hücrəsində verilmiş miqdardan artıq olduqda.*
- (c) *Hücrədə verilmiş miqdarlar bərabər olduqda.*
- (ç) *Verilən informasiya hansı miqdarın artıq olduğunu müəyyən etmək üçün kifayət deyildirsə.*

[Formullara baxılması](#)

Məsələlər

66. Mağazada xizəklər konkilərdən 100 lari baha idi. Endirimdən sonra konkilərin qiyməti dəyişmədi, xizəyin qiyməti isə yarıya endi və artıq konkidən 20 lari ucuz idi. Konkilər neçə lari idi?

- (a) 80
- (b) 100
- (c) 120
- (ç) 140
- (d) 160

[Formullara baxılması](#)

67. Nino Sandro dan 8 yaş böyükdür. Onların yaşlarının cəmi n ilini təşkil edir. Sandro n ildən sonra neçə yaşında olacaqdır?

(a) $2n - 8$

(b) $2n + 8$

(c) $\frac{5n-8}{2}$

(ç) $\frac{3n+8}{2}$

(d) $\frac{3n-8}{2}$

[Formullara baxılması](#)

68. İki kvadratın perimetrinin cəmi 40 sm-dir. Əgər onların tərəflərinin nisbəti 2 : 3-dürsə, bu kvadratların sahələrinin cəmi nəyə bərabərdir?

- (a) 40 sm^2
- (b) 52 sm^2
- (c) 64 sm^2
- (ç) 76 sm^2
- (d) 100 sm^2

[Formullara baxılması](#)

69. Telefonla danışarkən birinci dəqiqənin qiyməti a tetri, hər sonrakı dəqiqənin qiyməti isə daha az - b tetridir. Əgər telefondan istifadə etsək, hansı təqdirdə daha az və nə qədər məbləğ xərclənəcəkdir.

I. Birinci 4 dəqiqə ilə, ikinci – 6 dəqiqə ilə;

II. Ancaq bir dəfə, yalnız – 10 dəqiqə ilə.

(a) I halda $a - b$ tetri;

(b) II halda $a - b$ tetri;

(c) I halda $b - a$ tetri;

(ç) II halda $b - a$ tetri;

(d) Hər iki halda eynicür məbləğ xərclənəcəkdir.

[Formullara baxılması](#)

70. Verilmiş ikirəqəmli cüt ədədin rəqəmlərinin yerini dəyişməklə verilən ədəddən artıq olan tək ədəd alınar. Sadalananlardan verilən ədədin rəqəmlərinin cəmi nəyə bərabər **olmaya bilər?**

- (a) 9-a
- (b) 11-ə
- (c) 13-ə
- (ç) 15-ə
- (d) 17-yə

[Formullara baxılması](#)

Göstəricilərin kifayət etməsi

71. İlin sonunda Yelenanın maaşı 100% artdı.

İki şərt verilir:

I. İlin sonunda Yelenanın maaşı 600 ləri artdı.

II. İlin sonunda Yelenanın maaşı iki dəfə artdı.

İlin sonunda Yelenanın maaşının nəyə bərabər olduğunu müəyyən etmək üçün:

- (a) I şərt kifayətdir, II isə kifayət deyildir
- (b) II şərt kifayətdir, I isə kifayət deyildir
- (c) I və II şərtlər kifayətdir, ayrı-ayrılıqda isə heç biri kifayət deyildir
- (ç) Ayrı-ayrılıqda həm I, həm də II şərt kifayətdir
- (d) Verilən şərtlər kifayət deyildir

[Formullara baxılması](#)

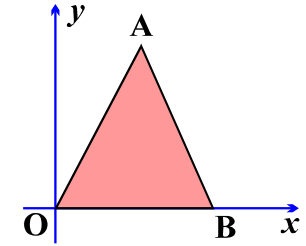
72. Düzbucaqlı koordinat müstəvisində koordinat oxlarının vahid parçalarının uzunluğu 1 sm-ə bərabərdir. OAB üçbucağının O təpəsi koordinatların başlanğıcındadır, B təpəsi isə x -oxu üzərində yerləşir

İki şərt verilir:

- I. A nöqtəsinin koordinatlarıdır $(3; 7)$.
- II. Üçbucağın OA və AB tərəfləri bir-birinə bərabərdir.

OAB üçbucaqlısının sahəsinin nəyə bərabər olduğunu müəyyən etmək üçün:

- (a) I şərt kifayətdir, II isə kifayət deyildir
- (b) II şərt kifayətdir, I isə kifayət deyildir
- (c) I və II şərtlər kifayətdir, ayrı-ayrılıqda isə heç biri kifayət deyildir
- (ç) Ayrı-ayrılıqda həm I, həm də II şərt kifayətdir
- (d) Verilən şərtlər kifayət deyildir

[Formullara baxılması](#)

73. x tam ədəddir.

İki şərt verilir:

I. $4 + 4x < 11 + 3x$.

II. $1 + 5x > 3 + 4x$.

$(x - 4)$ müsbət yaxud mənfi olduğunu müəyyən etmək üçün:

- (a) I şərt kifayətdir, II isə kifayət deyildir
- (b) II şərt kifayətdir, I isə kifayət deyildir
- (c) I və II şərtlər kifayətdir, ayrı-ayrılıqda isə heç biri kifayət deyildir
- (ç) Ayrı-ayrılıqda həm I, həm də II şərt kifayətdir
- (d) Verilən şərtlər kifayət deyildir

[Formullara baxılması](#)

74. Siniyə qoyulmuş xaçapurilərdən bəzisini üç yerə, qalanlarını isə iki yerə kəsdilər. Cəmi 11 parça alındı.

İki şərt verilir:

I. İkiyə kəsilmiş xaçapurilərin sayı təkdir.

II. Xaçapurilərin ümumi sayı cütdür.

Neçə xaçapurinin üç yerə kəsdiklərini müəyyən etmək üçün:

- (a) I şərt kifayətdir, II isə kifayət deyildir
- (b) II şərt kifayətdir, I isə kifayət deyildir
- (c) I və II şərtlər kifayətdir, ayrı-ayrılıqda isə heç biri kifayət deyildir
- (ç) Ayrı-ayrılıqda həm I, həm də II şərt kifayətdir
- (d) Verilən şərtlər kifayət deyildir

[Formullara baxılması](#)

75. a və b müsbət ədədlərdir.

Aşağıda iki şərt verilir:

I. a b -dən 3,5 dəfə artıqdır

II. a b -dən 25 qədər artıqdır

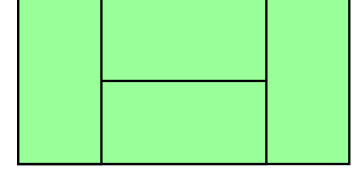
$\frac{3a}{2b}$ nəyə bərabər olduğunu müəyyən etmək üçün:

- (a) I şərt kifayətdir, II isə kifayət deyildir
- (b) II şərt kifayətdir, I isə kifayət deyildir
- (c) I və II şərtlər kifayətdir, ayrı-ayrılıqda isə heç biri kifayət deyildir
- (ç) Ayrı-ayrılıqda həm I, həm də II şərt kifayətdir
- (d) Verilən şərtlər kifayət deyildir

[Formullara baxılması](#)

Məsələlər

76. Uzunluğu 12sm-ə bərabər olan düzbucaqlı 4 bərabər düzbucaqlıya bölünmüşdür (çertyoja bax). Bölmək nəticəsində alınmış hər bir düzbucaqlının perimetridir:

- (a) 12 sm
- (b) 16 sm
- (c) 18 sm
- (ç) 20 sm
- (d) 24 sm

[Formullara baxılması](#)

77. Birinci üzvü 2-yə bərabər olan, hər sonrakı üzvü isə əvvəlki üzvdən 2 dəfə, yaxud 5 qədər artıq olan ardıcılıq verilmişdir. Bu ardıcılığın **maksimum** neçə üzvü 20-dən az ola bilər?

- (a) 3
- (b) 4
- (c) 5
- (ç) 6
- (d) 7

[Formullara baxılması](#)

78. n və m natural ədədlərdir. n -i m -ə bölərkən alınan qalıq 4-ə bərabərdir. $(n+2)$ -yi m -ə bölərkən alınan qalıq sadalananlardan nəyə bərabər ola bilər?

- (a) 5-ə
- (b) 4-ə
- (c) 3-ə
- (ç) 2-yə
- (d) 1-ə

[Formullara baxılması](#)

79. Bərabəryanlı üçbucağın oturacağıının uzunluğu üçbucaqlının perimetrinin $\frac{3}{7}$ hissəsinin təşkil edir. Yanının uzunluğu oturacağıın uzunluğunun hansı hissəsini təşkil edir.

(a) $\frac{2}{3}$

(b) $\frac{2}{7}$

(c) $\frac{3}{4}$

(ç) $\frac{3}{5}$

(d) $\frac{4}{7}$

[Formullara baxılması](#)

80. Bazadan konteynerləri yük avtomobilləri ilə çıxarmaq mümkündür, hər maşınla – maksimum iki konteyner. Operator 4 şirkətə məxsus olan 8 konteyneri çıxarmaq üçün konteynerləri yük maşınlarına elə yerləşdirməlidir ki, müxtəlif şirkətlərin konteynerləri bir yük maşınında olmasın. Operatorun **hökmən** konteynerləri yerləşdirməsi üçün **minimum** neçə yük maşını lazımdır?

- (a) 4
- (b) 5
- (c) 6
- (ç) 7
- (d) 8

[Formullara baxılması](#)